

Iets uit het huiselijk leven en de werkzaamheden eener zendingenvrouw, in een brief medegedeeld.

<https://hdl.handle.net/1874/356299>

2
KOELEMEMBOEAI, den 17 Januarij 1855.

Hooggeachte Dames!

Zeer geliefde zusters in den Heer!

Het is thans reeds zeven jaren geleden dat ik in uw midden was, en uwe liefde en vriendschap heb leeren achten en hoogschatten. Ik heb uwe liefde niet vergeten; zij is ook bij mij niet verflaauwd, hoewel ik beken dat u daarvan nog geene blijken hebt ontvangen; althans mijne belofte van dikwijls aan u te schrijven, is to hiertoe nog niet vervuld. Ik wil mij ook niet te veel verontschuldigen, want, hoevele redenen hiervoor ook zijn, zoo is nogtans een groot deel op mijne nalatigheid te schuiven. Ik verzoek daarom vooraf vergiffenis, wetende dat uwe liefde in CHRISTUS mij die ook gaarne schenken zal.

Het is nu twee jaren geleden, dat ik uwen lieven brief met de daarbij gaande geschenken ontving. Hartelijk dank voor dezelve. Ik heb die destijds onmiddellijk gebruikt in mijne naaischool alhier. Uit het een en ander schrijven

van mijnen ULFERS zult u reeds eenigzins ingelicht zijn aangaande deze school. Zij bestaat uit een tien- à twaalfstal der oudste schoolmeisjes, die hier drie keeren in de week drie uren aan huis komen; deze drie uren worden dan van het schoolonderwijs afgenomen, omdat zij buiten den schooltijd rijst stampen enz. Het zijn dus altijd de oudste meisjes, die hun laatste jaar op school gaan, en reeds goed lezen en schrijven hebben geleerd; hierdoor komt het getal ook nooit hooger dan tot twaalf. Zij naaijen dan altijd hunne eigene kleederen, of die hunner ouders of hunner schoolmakers, of voor vele der schoolknappen kabaja's. Hoe gering dan dit getal meisjes ook is, zoo zie ik toch dat dit geringe werk door den Heer wordt gezegd. In het begin van onze komst, was het smartelijk om aan te zien: naakt of met een gescheurde lap om het midden gebonden, kwamen zij in de school. Hieronder waren meisjes, die, omdat zij hier reeds zoo jong trouwen, soms een jaar later moeder zijn; men ziet hier kinderen, als moeders met hunne kinderen op den arm. Toen ik eindelijk met moeite die naaischool tot stand kreeg, kwamen zij wel met een sarong of kabaja bij mij aan huis, maar die behoorden dan meestal aan hunne moeders, en waren dan ook zoo gescheurd en aan flarden gereten, dat zij er hunne naaktheid bijna niet mede konden bedekken. Dit kwam echter niet

door dat de kleederen zoo oud waren, maar omdat ouders noch kinderen hier naaijen konden of er lust toe hadden; zoo wordt dan, als zij met moeite eens een' nieuwen sarong hadden opgedaan, deze spoedig weder gescheurd en weggeworpen, maar zoo lang als zij er dan nog maar een stuk van hebben, binden zij dit om het lijf. Wanneer zij dan met zulk een gescheurd stuk bij mij aan huis kwamen, dan moesten zij het, willens of onwillens, afleggen, en ik leende haar dan zoolang een stuk van mijne meisjes, opdat zij het hare konden naaijen. Als zij dan weder naar huis gingen met een genaaiden sarong, dan was ik innerlijk verheugd, en bad tot den Heer, dat Hij dit kleine begin mogt zegenen, en ziet, geliefde zusters! de Heer heeft het gezegend. O! het is thans al veel beter dan in het begin; dit is zoo zichtbaar dat iedereen, die weet hoe het zes jaren geleden was, het zeer goed zien kan. Maar in die uren waarin zij bij ons in huis verkeerden, zien en hooren zij ook hoe een Christelijk gezin leeft en verkeert; en dit vooral is niet de kleinste hulp die zij door mijne naaischool ontvangen. Alles wat Christelijk is, is ook als een zuurdeesem, waarmede ieder, ook tegen zijnen wil, doortrokken wordt als hij er mede in aanraking komt. Moge de Heer mij met Zijne genade ondersteunen, opdat ik hoe langer hoe meer worde en doen kan voor dit arme volk. Het is mijn eenige

wensch om hier toch vooral niet te vergeefs te zijn. De Heer heeft aanvankelijk nu al veel geholpen. O bidt, geliefde zusters! dat Hij nog meer moge helpen.

26 Januarij 1855 ('s avonds 8 ure).

Mijn ULFERS is naar *Menado*, en mijne vier lieve kindertjes slapen rondom mij heen. Mijne elf meisjes zitten in eene kamer hier naast mij, van welke de deur openstaat, zoodat ik hen in 't oog heb. Zij zitten en naaijen en lappen hunne kleederen en zingen den Heer daarbij een loflied. Zij zingen drie-stemmig, en het gaat zoo goed — zoo schoon! O! wat vloeit mijn hart over van dankbaarheid bij het hooren hiervan, terwijl ik dit ter neder schrijf; het is mij geen ijdel geklank meer, wanneer iemand zegt, dat hij door het gevoel van 's Heeren genade en liefde overstelpt is. O! mogten allen gevoelen, wat ik nu gevoel. Het is nu alles zoo kalm en zoo stil om mij heen, niet alleen in huis, ook buiten in de natuur. En welk een groot verschil bij een half uur geleden, toen zich een van de hevigste onweders juist als boven ons huis ontlaste! Het was eene verschrikkelijke duisternis, en toch schoot de bliksem zulke felle stralen, dat hemel en aarde als in één vuur en vlam stonden, waarbij de donder slag op slag mijne voeten deed trillen. Zulke onweders kennen mijne vrienden in *Europa* niet; maar o!

zoo weet onze lieve Heer de zijnen te verkwikken; zelfs schrik en vrees moeten het hunne daartoe bijdragen. Gevaar en angst is nu voorbij. Het onweder kwam wel al dreigende nader, maar het trok zegenend henen, terwijl zijn gerommel nu en dan nog als uit de verte mij toeklinkt, als de stem der eeuwige liefde van Hem, Die is, en Die was, en Die komen zal. Maar is het dan nu wonder, geliefde zusters! dat ik hier met mijne vier lieve kindertjes slapende om mij heen, in mijne eenzaamheid, terwijl mijn ULFERS 50 paal van ons verwijderd is, zoo veel van 's Heeren liefde en genade gevoel, — nu alles zoo kalm is geworden, en mijne elf meisjes, die pas uit het diepe heidendom tot 's Heeren licht en leven zijn toegebracht, daar een loflied zingen ter eere van Hem, die op den troon zit, en van het Lam Gods, en alzoo den Vader leeren aanbidden in geest en in waarheid!

Ik herinner mij hierbij nog een hoogduitsch versje, dat ik in mijne jeugd geleerd heb; ik zal het hier ter neder schrijven:

Gott zürnet nicht mit uns im schweren Ungewittern,
 Er thut uns wohl! — Was brauchen wir zu zittern
 Wenn Stürme brausen und in schwarzer Nacht
 Die Blitze leuchten und der Donner kracht.

Juist dit onweder met zijne daarop gevolgde aangename, en voor mij zoo zegenvolle, kalmte, deed mij, geliefde zusters! nu de pen weder

opvatten, om u nog zoo het een en ander mede te deelen. Wat hebben ons hier in onze eenzame streken, bij vergelijking gesproken, reeds vele onweders getroffen! Zwaar kwamen hunne slagen op ons neder, maar ook iedere keer trokken zij zegenend heen. Uit de verschillende brieven van mijnen ULFERS aan het genootschap, zult u wel reeds vernomen hebben welk eene zware ziekte wij, vooral ik, hebben doorgestaan. Maanden lang heb ik moeten lijden, maar altijd hielp de Heer mij weder op. Zoo is het nu weder bijna een jaar geleden, dat ik aan eene verschrikkelijke spruw leedt, die het geheele inwendige slijmvlies heeft aangedaan. De keelontsteking die daaruit ontstaan is, doet ons vreezen dat het keelteering is geworden; ook de long is reeds zeer aangedaan. Drie malen heb ik in deze ziekte reeds afscheid genomen van mijnen lieven ULFERS en mijne lieve kinderen, want volgens mijn gevoel en alle uitwendige verschijnselen, was het iedere keer als of mijn laatste uur gekomen was. Maar dan ging mijn ULFERS weder in zijne kamer en viel op zijne knieën en worstelde in den gebede met den Heer, en liet niet af tot dat deze hem zegende. Zoo keerde hij iedere keer met hoop aan mijne sponde terug, en vertrooste mij met de woorden: „gij zult leven!” En ziet! ik leef — ja, ik leef nog met zeer veel hoop in mijnen Uitredder, die mij zoo ver boven mijne

verdiensten en waardigheid, en zoo ver boven bidden en denken tot hiertoe heeft geholpen; — ja! Hij wil en zal verder helpen. Ik lijd thans nog gedurig zeer aan pijn in de linkerszijde, juist in de longstreek; bovendien moet ik gedurig hoesten en opgeven, terwijl ik vroeger nooit iets van hoest, pijn in de borst of keel heb geweten. Ik ben verleden jaar in de maanden Junij, Julij en Augustus te *Menado* geweest, waar ik mij aan de handen van den doctor had overgegeven, welke zeide, dat de knobbels der teering reeds in de keel aanwezig waren. Ik heb daar niet veel gemedicineerd, maar meer de zebaden gebruikt. Ik kwam er echter niet veel gezonder vandaan dan ik er henen ging, maar ik heb nu toch meer hoop. De keelpijn is niet zoo erg meer en soms schijnt het, dat de borstpijn ook minder wordt; ook neem ik thans niet af, maar wel toe in kracht. Mijn huisselijk werk kan ik, God dank! nu weder al zachtjes aan verrigten, en mijne lieve kleinen en mijn ULFERS verzorgen. Deze laatste heeft mij gedurig en getrouw in mijne ziekte geholpen en vertroost, hoewel het hem soms zeer moeilijk viel met al het werk, dat hij in zijne gemeente, in zijn huis, met zijne kweekelingen, met zijne kindertjes en met mij, zijne zieke vrouw, had. Hij is eigenlijk mijn doctor; hij dient mij geneesmiddelen toe en appliceert daarbij de waterkuur, zoo als hij meent dat het

goed is. Maar de rechte geneesmeester is daar boven. Op Hem verlaten wij ons, tot Hem bidden wij onophoudelijk, Hij is onze Helper en Verhoorder der gebeden van ouds. Op Zijn doen van ouds pleiten wij, en ook nu weder zal Hij zeggen op onze gebeden Zijn heilig en eeuwig „Amen!”

Voor het overige genieten wij hier in onze eenzame plaats in de bosschen en wildernissen niets dan zegen. Behalve de ziekte waarmede wij hier te kampen hebben, gaat het ons naar het aardse in alle opzichten wel. Het is geheel anders uitgekomen dan ik het mij vroeger gedacht heb. Ik dacht dat ik vele aardse ontberingen te gemoet ging toen ik mijn vaderland verliet; maar nu, bijna zeven jaren in *Indië* zijnde, moet ik zeggen, dat van den eersten dag af aan tot nu toe, al de aardse zegeningen zoo groot zijn, dat hierdoor alle ontberingen, die ook niet ontbreken, ten eenenmale worden vergeten of ten minste door ons niet worden gevoeld. O! het is wel niet gemakkelijk te dragen, als de herinnering mij nu en dan nog eens weder terugvoert naar mijne familie en vrienden, — als de gedachte: ik ben hier beneden voor altijd van hen gescheiden, mij de zwaarste en zeer smartelijke tranen doet schreijen; — maar zulke herinneringen en gedachten kunnen mij toch nimmer lang bezig houden, zij brengen mij dan spoedig over tot

mijne nieuwe vriendinnen *hier*. De Heer heeft mij hier, in plaats van mijne Europesche vriendinnen, nieuwe *Alfoersche* gegeven, en dit is dan eene vergoeding bij zulke smartelijke herinneringen, die mij tot de innigste dankbaarheid nopen. En als ik dan van mijne *Alfoersche* vriendinnen met een overmeesterd gevoel van geloof, uit liefde jegens den Heer zie weenen, dan gevoel ik eerst welk een voorregt mij boven duizenden is ten deel gevallen. Het spreekt van zelf, ik ween dan met haar, en onze lieve Heiland ziet en verstaat dan onze tranen. Het is toch ook niet gering, dat zulk eene arme *Alfoersche* heidin, die vroeger nooit gevoel voor zedelijkheid of opregtheid had, nu vervuld is met gevoel, zoowel voor smart als voor waarheid, omdat zij gelooft, ja waarlijk gelooft in Jezus Christus onzen Heer! En inderdaad, geliefde zusters! ik heb hier meer zulke vriendinnen dan één, die den Heer opregt liefhebben, en daaronder zijn er zelf hier in 't dorp twee, die zich allezins vele uiterlijke beschaving hebben eigen gemaakt; ik kan met haar ook verstandig spreken. Maar vooral haar zedig en beschaafd voorkomen in het geheel, zou zelf voor vele Europesche dames een voorbeeld kunnen zijn. O! wat is onze lieve Heer toch goed! Pas zelve aan de duisternis onttrokken door Zijnen Heiligen Geest, en geregtvaardigd en gereinigd door Zijn bloed, wil Hij ons, arme zondaars!

ook reeds weder gebruiken om deze arme, verwilderde boschmensen tot Zijne kennis en Zijne liefde te brengen. O! wij ondervinden hier niets dan zegen, — aardschen en geestelijken zegen! Ook mijne ziekte en pijn, waarvan ik geen enkel uur verlost ben, is niets dan zegen van boven. Zulke toezendingen brengen en houden ons zoo dicht bij den Heer. In zulke scholen wordt men zoo wijs, men leert er zooveel, wat men vroeger niet wist. Als ik dat alles besef en gevoel, dan wordt het mij zoo duidelijk wat mijn lieve ULFERS gedurig zegt: „ziekte en teleurstelling zijn de grootste zegeningen die wij van boven ontvangen.” Ja, dan kan ik het hem, als wij den Heer ons avondoffer brengen, zoo geheel met hart en ziel in den gebede nazeggen: „Wederom geloofd, lieve hemelsche Vader! wederom geloofd en geprezen voor *alles*, ja voor *alles*! Amen.”

Ik sprak u hierboven reeds van mijne elf meisjes; deze heb ik hier en daar uit de negorijen in huis genomen om hen op te voeden. Zij trouwen dan, als zij het een of ander geleerd hebben, met meesters of dorpshoofden, want zij zijn altijd veel meer gezocht dan anderen, al zijn zij ook van geringe afkomst. Maar vele dorpshoofden vooral, verzoeken mij om hunne dochters op te voeden; deze meisjes zijn dan naderhand niet te vergeefs bij mij ge-

weest, zoodat zij mede een zout worden voor de bevolking hier. Er behoort veel toezigt over zulke meisjes, en het is niet gemakkelijk zulke wilde boschmeisjes te vormen. ULFERS zegt ook gedurig, dat de meisjes nog meer bedorven zijn dan de jongens, die hij neemt tot kweekelingen om er meesters van te vormen. Maar mijn ULFERS stelt er grooten prijs op, dat ik veel van die meisjes opvoed, al komt het ons nog al duur te staan. Kleederen, en eten en drinken, en als zij trouwen een klein uitzet, alles moeten wij haar geven; maar ULFERS zegt altijd, dat wij vrouwen, grooteren invloed kunnen uitoefenen tot goede vorming van het menschedom, en vooral van dit verbasterd geslacht, dan de mannen; daarom is hij er ook zeer op gesteld dat ik vele meisjes neem. En o! wat is dat een verschil, zulk een meisje wanneer zij 4 of 5 jaren bij ons geweest is en dan trouwt, vergeleken met toen zij bij ons kwam. Er is hier bij ons echter ook veel werk, iedere keer als er een meisje van mij weggaat, dan zoude ik ze gaarne willen houden, om het werk wat zij dan geleerd heeft; maar als zij wat weten, dan moeten zij maar weg en trouwen, want daarom zijn zij hier. Doch ik verzeker u, het kost mij dan moeite om daarvoor dan weder zulke wilden in de plaats te nemen. Wij moeten hier alles zelf doen. Als de meisjes bij ons komen, weten zij niets anders dan rijst te

stampen, te planten, te oogsten en te eten. Men gelooft niet welk eene moeite het is, om haar maar eerst een beetje aan orde te gewennen. Van mijne tegenwoordige elf meisjes zijn er nu vijf van 6—11 jaren, die ik uit medelijden als kinderen van 4—6 jaren heb bij mij genomen; door dat zij nu geregeld naar de school gaan, weten zij reeds veel. Ook in orde en huisselijk werk nemen zij beter toe, dan de zulken welke met hun 12de tot 16de jaar bij ons komen. Van deze vijf heb ik dus veel hoop in den Heer, zoowel in aardsche, als in hemelsche zaken.

Mijne meisjes moeten wasschen, strijken, koken, bakken, naaijen en in den tuin werken. Bij al de andere Europeërs, ook bij de meeste andere Broederen Zendingen hier, worden de vier eerstgenoemde werkzaamheden door de mannelijke bedienden of kweekelingen verrigt; maar ULFERS wil dit niet, want hij zegt: »dit werk behoort in eene goede Christelijke maatschappij aan de vrouwen,» en ik ben van dezelfde meening. Dus in alle haar anders zoo onbekende dingen, moeten zij onderwijs ontvangen. Dikwijls echter loopen zij spoedig weder weg; wij kunnen rekenen dat de helft maar blijft. Het is voor velen niet mogelijk zich aan de orde en de zindelijkheid, die ik haar voorschrijf, te onderwerpen. Het is in dit opzigt hier aan het einde der Menahasse, geheel anders dan op

al de andere plaatsen. Zij zijn in alles nog achteruit. Luiheid en vuilheid zijn verschrikkelijk groot; om die reden loopt de helft dan ook spoedig weder weg. Ik zie het dikwijls dat zij er veel mede te kampen hebben, maar zij kunnen zich niet verwinnen. Maar o! als het dan maar eerst aan weinigen wordt gezegd, dit is reeds groote blijdschap voor ons; bij sommigen gaat dit boven verwachting. Één ding echter is noodig! en op dat ééne dringen wij boven alles aan, — en de uitkomst hiervan geeft ons soms, bij alle teleurstelling, zooveel ruime dankstof, dat ik wel wenschte, dat u er getuige van waart.

Dat wij hier zeer eenzaam wonen, weet gij reeds. Wij wonen er zeer tevreden, en de natuur is hier zeer schoon. Wij hebben een' grooten tuin, waarin wij alles zelve eerst aangeplant hebben; aardappelen, salade, boontjes, erwten, kool, peterselie, — dit alles groeit hier overheerlijk. Van sommige door ons zelf geplante appelchina's boomen eten wij reeds vruchten; al de veelvuldige Oostersche vruchten groeijen en hebben wij hier. Ook hebben wij hier paarden, koeijen, schapen, geiten, varkens, ganzen, eenden, kippen, duiven enz. Ook bezitten wij twee groote witte papegajen, die als duiven uit en in vliegen. Apen en elandsdieren komen hier bijna op ons erf, zoo velen

zijn er hier in de rondte; de inlanders hier eten de apen ook als lekkernij.

Nu nog een paar woorden over ons gezin. Mijn ULFERS is, God dank! nu nog al redelijk wel. Onze kindertjes zijn gezond en vrolijk; zij geven ons hier in onze eenzaamheid groote blijdschap, maar ook veel zorg. De jongste, HENRY, is juist met den eersten Kersdag één jaar geweest; de daaropvolgende, SIEBOLD, is $3\frac{1}{2}$ jaar, hij kent bijna het a. b. c. JOHAN, $4\frac{1}{3}$ jaar oud, spelt tamelijk goed; hij kan soms zeer ondeugend zijn, en ook weder boven mate weekhartig. MARIE, de oudste, $5\frac{1}{2}$ jaar oud, begint vrij goed te lezen, namelijk Hollandsch en geen Maleisch, want wij spreken geen Maleisch met onze kinderen. De beide oudsten kunnen reeds zonder fout Gezang 96 »Halleluja» enz. zingen. Rijkelijk heeft onze lieve Heer ons in onze lieve kinderen gezegend. Mogt Hij ze ons nog laten; maar mogt Hij ons dan ook nog sparen voor hen, en wij door den Heiligen Geest verlicht en gedreven worden, om hen op te voeden voor den hemel. Mogt de Heer reeds vroeg Zijnen Geest over hen uitstorten, en zij zich zelve leeren kennen als arme verlorene Adams-kinderen, en zoo vol zonde en ellende tot CHRISTUS vlieden. O! mogten wij hen eens als wedergeborenen en verlost door het bloed des Lams, zien

nederknielen voor de voeten van hunnen Heiland. Mogten wij hen eens daarboven kunnen wedergeven aan den Heer, met de woorden: »zie, Heer! hier zijn allen weder, die Gij ons gegeven hebt, niet één is er verloren gegaan!» O! dat is onze dagelijksche bede over hen. Verschrikkelijk is de gedachte, om kinderen die men zoo lief heeft, te hebben en hen naderhand te zien wandelen op den weg des verderfs. Geliefde Zusters! bidt, ja bidt ook mede voor onze kinderen, als gij ons en ons werk hier gedenkt. Bijna even moeilijk is het, als men het voor oogen heeft en het in het geheele ligchaam gevoelt, dat men moet afscheid nemen van hen, die men zoo lief heeft! Het is mij onmogelijk, geliefden! in woorden te beschrijven wat ik gevoelde, toen ik den Heer zag naderen, om mij van mijne lieve kinderen en van mijn' ULFERS af te roepen. O! ik had toen wel lust daar boven bij Hem te wezen, maar het kwam toch zoo op het geloof aan, om mijne geliefden rondom mij, maar zoo over te geven. Daarom riep mijn hart ook gedurig: »o, Heer! kan het zijn, laat mij nog hier, doch niet mijn maar Uw wil geschiede!» Ik zag mijn ULFERS en mijne vier kinderen daar zoo in de eenzaamheid onder de Alfoeren alleen gelaten. Welke hulp zouden zij hebben van hen, die de opvoeding en de hulp zelve nog zoo noodig hebben. Doch, den Heer zij dank en eer en lof en aan-

bidding! Hij heeft onze nederige gebeden willen verhooren, en ik ben nog hier beneden in het land der levenden. O, geliefde Zusters! bidt voor ons, dat Hij, die zooveel groots aan ons gedaan heeft, ons nu ook verder helpe. Amen.

Uwe geringe Vriendin en Zuster in den
Heer JEZUS CHRISTUS,

K. HENRIETTE ULFERS,

KISNER.
